

2010

Þjóðarspegilinn

Bankaleynd

Dóra Guðmundsdóttir

Lagadeild
Ritstjóri: Helgi Áss Grétarsson

Rannsóknir í félagsvísindum XI. Erindi flutt á ráðstefnu í október 2010

Ritstýrð grein

Reykjavík: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands

ISBN 978-9935-424-05-1

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Bankaleynd

Dóra Guðmundsdóttir*

1. Inngangur

Tilgangur þessarar greinar er tvíþættur. Annars vegar mun greinin varpa ljósi á þær lagareglur sem gilda um trúnaðar- og þagnarskyldu fjármálafyrirtækja og starfsmanna þeirra hér á landi. Hins vegar er tilgangurinn að varpa nokkru ljósi á aðferðafræði lögfræðinnar, til að skýra hvaða áhrif aðferðafræðin hefur á niðurstöðu um tiltekið álitaeefni.

Það er þó ekki aðeins aðferðafræði lögfræðinnar sem skiptir máli hér. Tilgangur greinarinnar er einnig að byggja á umræðu innan fræðigreinarinnar lögfræði um fræðikerfi lögfræðinnar og sjálfstæða þýðingu þess. Í greininni verður þeirri spurningu varpað fram hvort fræðikerfi lögfræðinnar hafi sjálfstæðu hlutverki að gegna við úrlausn lögfræðilegra álitaeafna. Því er haldið fram að skilningur á fræðikerfi lögfræðinnar sé til þess fallinn að *auka skilning* okkar á álitamálum, þannig að þau séu sett í rétt samhengi. Að auki hafi skilningur á fræðikerfi lögfræðinnar áhrif á aðferðafræði. Ef fyrsta stig í lögfræðilegri greiningu er að setja álitaeafnið í samhengi fræðikerfis lögfræðinnar, leiðir af því að tiltekna *meginreglur* sem viðurkenndar eru innan hvers fræðasviðs hafa áhrif á frekari afmörkun efnisins og úrlausn þess.

Tiltekin atriði sem voru dregin fram í almennri umræðu um bankaleynd verða skoðuð út frá þessu sjónarmiði: Hvað felst í bankaleynd og hversu ríka þagnarskyldu leggur hún á fjármálafyrirtæki og starfsmenn þeirra? Hver er bundinn af ákvæðum laga um bankaleynd? Hver eru mörk reglna um bankaleynd annars vegar og reglna um persónuvernd hins vegar? Eru reglur um bankaleynd leiddar af stjórnarskrárbundinni vernd á friðhelgi einkalífs og ef svo er, hvaða áhrif hefur sú niðurstaða á inntak ákvæðanna?

2. Heildarmynd laganna og fræðikerfi lögfræðinnar

Í riti sínu um Almenna lögfræði sagði Ármann Snævarr:¹

Ef lýsa ætti réttarreglunum ósundurgreint og skipulagslaust, yrðu greinargerðir lögfræðinnar óglöggar og óhæg væru slík rit í notkun. Við slíkum óskapnaði er séð með því að skipuleggja starfshætti lögfræðinnar, stíla sundur óskyldum reglum, en skipa skyldum saman og ætla sérstökum greinum lögfræðinnar að ræða þær reglur er samstöðu hafa. Skipan réttarreglna í flokka og til mismunandi greina lögfræðinnar veldur hins vegar hættu á því, að ekki njóti heildarsýnar yfir lögfræðina alla. Af þeirri ástæðu m.a. er myndað fræðikerfi úr einstökum flokkum réttarreglna og lögfræðigreina og lýtur sú kerfisbinding sama meginlög máli og önnur skipulagning innan vísindanda, skyldum greinum er ætlaður sess í sama höfuðbálki, en fjarskyldari bálkar eru greindir að.

Í fræðikerfi lögfræðinnar, eins og það var þá teiknað upp, var greint á milli þjóðaréttar annars vegar og ríkisbundinna réttarreglna hins vegar.² Ríkisbundnar réttarreglur

* Höfundur er Cand.Jur., LL.M. og aðjúnkt við lagadeild Háskóla Íslands.

¹ Ármann Snævarr: *Almenn lögfræði*. Reykjavík 1989, bls. 142.

skiptust aftur í *allsherjarrétt*, þ.e. reglur sem gilda í samskiptum opinbers valds og þegna og varða opinbera hagsmuni fremur en einkahagsmuni og svo *einkarétt* (einkamálarétt), þ.e. reglur sem varða fremur hagsmuni og málefni einstaklinga og samskipti þeirra sín á milli. Var skiptingin byggð á aðgreiningu Rómaréttar á *jus publicum* og *jus privatum*, sem byggðist að miklu leyti á mismunandi verndarhagsmunum. Eins og kom fram hjá Ármanni Snævarr var aðgreiningin gagnger í Rómarétti, allsherjarréttur laut öðrum lögmaálum en einkarétturinn.³

Skipting ríkisbundinna réttarreglna í allsherjarrétt og einkarétt og sjálfstæð þýðing fræðikerfisins hefur, á hinn bóginn, verið gagnrýnd – þ.á m. af Ármanni Snævarr, sem benti á að allur réttur styddist að einhverju marki við allsherjarhagsmuni og að ekki væri alltaf auðvelt að afmarka hvort málefni ætti undir einkarétt eða allsherjarrétt. Þá væri íslensk lögjöf ekki byggð á skýrri greiningu milli einkaréttar og allsherjarréttar. Þýðing aðgreiningarinnar – og fræðikerfisins – væri því fyrst og fremst til hagræðis, til að auðvelda yfirsýn og skilning og að vera til leiðbeiningar og til vinnusparnaðar, en að gæta þyrfti að því að láta ekki ályktanir um aðferð hafa áhrif á ályktanir um efni þar sem þær ættu ekki við.⁴

Því verður ekki haldið fram að fræðikerfi lögfræðinnar hafi á þeim tíma sem liðinn er frá skrifum Ármanns Snævarr notið mikillar athygli, hvorki sem sjálfstætt viðfangs-efni, eða sem nauðsynlegur grundvöllur lögfræðilegrar aðferðafræði. Má einnig fallast á það að allsherjarréttarlegar áherslur hafi jafnt og þétt aukist í réttarkerfinu; reglusetning, bæði með lögum og ekki síður viðamiklum stjórnvaldsfyrirmælum hafi aukist verulega, auk þess sem ný svið réttarins, sem byggja á þjóðréttarlegum skuldbindingum (og falla því nær flokkun í allsherjarrétt en í einkarétt) hafa sífellt meiri áhrif á íslenskar réttarreglur og beitingu þeirra.

Því verður hins vegar haldið fram í greininni að flokkunin sé ennþá mikilvæg, aðferðafræðilega, og að það skipti máli um niðurstöðu réttaragreinings að setja málið í samhengi réttarkerfisins og taka mið af þeim meginsjónarmiðum og meginreglum sem gilda á viðeigandi réttarsviði. Ólík réttarsvið einkennast af mismunandi grundvallarforsendum og meginreglum, sem hafa áhrif á túlkun og niðurstöðu.⁵ Meginregla í refsirétti er að ekki skuli refsað nema refsing sé lögð við broti í lögum; í stjórnisýslurétti er lögð áhersla á réttláta og málefnalega málsmeðferð; í stjórnskipunarrétti má m.a. nefna mannréttindareglur stjórnarskrárinna⁶ og kjarnasvið einkaréttarins, samningarétturinn, byggist á meginreglunni um samningsfrelsi aðila og meginreglunni um að gerða samninga beri að halda.

3. Reglur íslensks réttar um bankaleynd

3.1 Inntak bankaleyndar

Reglur um trúnaðar- og þagnarskyldu stjórnenda og starfsmanna fjármálaþyrirtækja eru lögbundnar í íslenskum rétti og hafa verið það frá því að lög voru fyrst sett um einstaka viðskiptabanka. Með lögum um viðskiptabanka, nr. 86/1985 var ákvæði um þagnarskyldu tekið upp í 25. gr. þeirra laga, og sambærilegt ákvæði í 29. gr. laga nr. 87/1985 um sparisjóði. Voru þessi ákvæði síðan tekin nær óbreytt upp í 43. gr. laga um viðskiptabanka og sparisjóði nr. 113/1996. Var þar mælt fyrir um þagnarskyldu

² Ármann Snævarr: *Almenn lögfræði*, bls. 142-3.

³ Ármann Snævarr: *Almenn lögfræði*, bls. 147.

⁴ Ármann Snævarr: *Almenn lögfræði*, bls. 146-153.

⁵ Sjá almennt Jens Ewald: *Retskilderne og den juridiske metode*. Kaupmannahöfn, 1997, bls. 4 og einnig Sigurð Línal: *Um lög og lögfræði. Grundvöllur laga – Réttarheimildir*. Reykjavík 2003.

⁶ Sjá Sigurð Línal: *Um lög og lögfræði*, IX kafla. Sigurður Línal myndi þó ekki viðurkenna eins afgerandi þátt meginreglna í hinni lögfræðilegu aðferð og Jens Ewald. Sigurður Línal greinir auk þess á milli sígildra meginreglna (grundvallarsjónarmiða) sem eru ekki nauðsynlega orðaðar í lögum og tímabundnanna meginreglna (markmiðslýsinga) í lögum.

um allt það er varðar hagi viðskiptamanna og um önnur atriði sem leynt skulu fara samkvæmt lögum eða eðli máls, en greinin var svohljóðandi:

Bankaráðsmenn, stjórnarmenn sparisjóðs, bankastjórar og sparisjóðsstjórar, endurskoðendur og aðrir starfsmenn viðskiptabanka eða sparisjóðs eru bundnir þagnarskyldu um allt það er varðar hagi viðskiptamanna hlutaðeigandi stofnunar og um önnur atriði sem þeir fá vitneskju um í starfi sínu og leynt skulu fara samkvæmt lögum eða eðli máls nema dómari úrskurði að upplýsingar sé skylt að veita fyrir dómi eða lögreglu eða skylda sé til að veita upplýsingar lögum samkvæmt. Þagnarskyldan helst þótt látið sé af starfi.

Á þeim tíma er fyrstu lög in sett voru bankar ríkisreknir og svípar ákvæðum um þagnarskyldu starfsmanna þeirra til þágildandi reglna um þagnarskyldu opinberra starfsmanna.⁷ Grunnrök ákvæðanna er þó einnig að finna í meginreglum samningaréttarins um gagnkvæmt traust og trúnað.

Lög um fjármálafyrirtæki nr. 161/2002 sameinuðu ákvæði eldri laga um banka og aðrar fjármálastofnanir og taka lög in til innleindra fjármálafyrirtækja og erlendra fjármálafyrirtækja hér á landi samkvæmt nánari skilgreiningu laganna.⁸ Ákvæði um þagnarskyldu fjármálafyrirtækja eru í 58. – 60. gr. laganna. Í 58. gr. segir:

Stjórnarmenn fjármálafyrirtækis, framkvæmdastjórar, endurskoðendur, starfsmenn og hverjir þeir sem taka að sér verk í þágu fyrirtækisins eru bundnir þagnarskyldu um allt það sem þeir fá vitneskju um við framkvæmd starfa síns og varðar viðskipta- eða einkamálefni viðskiptamanna þess, nema skylt sé að veita upplýsingar samkvæmt lögum. Þagnarskyldan helst þótt látið sé af starfi. Sá sem veitir viðtöku upplýsingum af því tagi sem um getur í 1. mgr. er bundinn þagnarskyldu með sama hætti og þar greinir. Sá aðili sem veitir upplýsingar skal áminna viðtakanda um þagnarskylduna.

Vísað er til samþykkis viðskiptavina í 60. gr. laganna, þar sem sú regla er lögfest að viðskiptavinir geti samþykkt að þagnarskyldu sé aflétt. Sá skilningur er yfirleitt hluti reglna um bankaleynd, enda byggjast þær á því sjónarmiði að vernda hagsmuni þess einstaklings sem upplýsingar varða, sem sá hinn sami getur afsalað sér með samþykki sínu. Í 60. gr. eru gerðar kröfur um skriflegt samþykki og að í samþykkinu komi fram til hvaða upplýsinga samþykkið tekur, til hverra má miðla upplýsingum og í hvaða tilgangi.

Þröng undantekningarregla er einnig lögfest í 59. gr. laganna, sem heimilar fjármálafyrirtækjum að miðla upplýsingum til annarra fyrirtækja í samstæðu, vegna áhættustýringar. Eins og fram kemur í ákvæðinu sjálfu er miðað við að um þrönga heimild sé að ræða, sem miðist við það sem nauðsynlegt er vegna áhættustýringar og innra eftirlits á samstæðugrunni. Slík upplýsingamiðlun má ekki ná til einkamálefna einstakra viðskiptamanna. Fjármálaeftirlitið á, skv. 2. mgr. 59. gr. að setja nánari reglur um það hvaða upplýsingar tengd fyrirtæki mega miðla sín á milli með þessum hætti.⁹

⁷ Samanber til hliðsjónar gildandi ákvæði 18. gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Hér verður ekki tekin afstaða til þess að hvaða leyti banka- og fjármálastofnanir eru opinberir aðilar, í kjölfar þeirrar endurskipulagningar sem nú fer fram á fjármálastofnunum, en í þeim tilvikum sem reglur um þagnarskyldu opinberra aðila geta átt við um starfsmenn banka og fjármálafyrirtækja, koma þær til fyllingar ákvæðum laga nr. 161/2002.

⁸ Lög in taka til viðskiptabanka, sparisjóða, lánaþyrirtækja sem hafa starfsleyfi samkvæmt lögunum, rafeyrisþyrirtækja, verðbréfaþyrirtækja, verðbréfamiðlunar og rekstrarfélaga verðbréfasjóða sbr. frekar 4. gr., sbr. 6. gr., laganna. Önnur lög um starfsemi á fjármálamarkaði, leggja sambærilegar skyldur á stjórnendur og starfsmenn, s.s. lög um verðbréfasjóði og fjárfestingarsjóði nr. 30/2003, sem vísa til ákvæða laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki varðandi þagnarskyldu (63. gr.) og 68. og 70. gr. leggja sambærileg viðurlög við brotum á þagnarskyldu og framangreind ákvæði laga um fjármálafyrirtæki.

⁹ Þessar reglur hafa ekki verið settar, eftir því sem best verður séð af upplýsingum á heimasíðu Fjármálaeftirlitsins.

Það ræðst af túlkun á ákvæðum laganna hvað felst í trúnaðar- og þagnarskyldu starfsmanna fjármálafyrirtækja. Ekki er þó mikið um aðgengilegar heimildir um túlkun ákvæða um trúnaðar- og þagnarskyldu hér á landi. Í eldri dómum Hæstaréttar má sjá dæmi um ólögmeta upplýsingagjöf. Í *Hrd. 1949, bls. 427* reynir óbeint á reglur um þagnarskyldu, en þar var einstaklingur ákærður fyrir að hafa rofið þagnarskyldu með því að gefa hagsmunaaðila upplýsingar um samning um endurtryggingar, sem líkur voru á að hann hefði komist að í starfi sínu sem símritari. Í málinu reyndi fyrst og fremst á reglur um þagnarskyldu opinberra starfsmanna, en viðkomandi starfsmaður starfaði einnig hjá váttryggingafélagi. Af forsendum dómsins er ljóst að ákvæði um þagnarskyldu vernda viðskiptahagsmuni aðila, og að tekið yrði mið af þeim tilgangi ákvæðanna við skýringu þeirra.

Sama má segja um nýlegan dóm *Hæstaréttar frá 10. desember 2009 í máli nr. 357/2009*. Þar var ákærði dæmdur til greiðslu sektar vegna brota á 58. gr. laga nr. 161/2002. Ákærði var stjórnarformaður og starfsmaður fjárfestingabanka sem veitti viðskiptavinum sínum, sem leitaði eftir kaupum á hlutabréfum, upplýsingar um sölu hlutabréfanna til annarra aðila, auk hljóðupptöku á samtali hans við seljanda bréfanna. Var þetta talið varða við ákvæði 58. gr. laganna.

Við gerð ákvæða laga nr. 161/2002 um trúnaðar- og þagnarskyldu virðist hafa verið tekið mið af norskum og dönskum lögum um efnið og breyttist orðalag ákvæðanna nokkuð frá fyrri löggjöf.¹⁰ Þrátt fyrir breytingar á orðalagi laganna, er það niðurstaða mín að við beitingu ákvæðanna verði að miða við að inntak ákvæðanna sé í meginatriðum það sama og í upphaflegu lögunum, þ.e. að trúnaðar- og þagnarskylda eigi við um upplýsingar um fjárhags- og einkamálefni viðskiptamanna, sem leynt skulu fara, nema takmarkanir séu gerðar á þeirri trúnaðar- og þagnarskyldu í lögum. Verður við skýringu ákvæðisins að taka mið af því sem fram kemur í greinargerð með frumvarpi til þeirra laga að ekki sé um efnisbreytingu á ákvæðinu að ræða. Þrátt fyrir breytt orðalag ákvæðanna verður ekki talið að trúnaðar- og þagnarskylda sé ríkari, skv. ákvæðum laga nr. 161/2002 en áður var.¹¹ Kemur fram í greinargerð með ákvæðinu að beiting ákvæðisins hljóti ávallt að vera háð mati, með sama hætti og í eldri lögum, en í vafatilvikum beri að túlka ákvæðið þannig að upplýsingar um viðskiptamann falli undir þagnarskylduákvæðin, nema atvik bendi til annars.

Samkvæmt orðalagi ákvæðisins hefur það rúmt gildissvið að því er varðar þá sem ákvæðið bindur og leggur ákvæðið þagnarskyldu á fleiri aðila en eldri lög gerðu. Skýrist það af breyttu starfsumhverfi fjármálafyrirtækja og flóknari og opnari viðskiptum á þessu sviði. Er þagnarskylda lögð á stjórnarmenn, framkvæmdastjóra, endurskoðendur og starfsmenn og hverja þá sem taka að sér verk í þágu fyrirtækisins. Er gildissvið greinarinnar enn rýmra, þar sem 2. mgr. 58. gr. leggur þagnarskyldu einnig á hvern þann sem veitir viðtöku upplýsingum sem falla undir 1. mgr. greinarinnar, en leggur jafnframt þá skyldu á þann sem veitir upplýsingarnar að áminna um þagnarskyldu.

Brot gegn þagnarskylduákvæðum laganna varða refsingu, sektum eða fangelsi.¹²

¹⁰ Sambærileg ákvæði danskra laga eru í 117. gr. o.áfr. í *Lov om finansiel virksomhed* (Lovbekendtgørelse 2008-09-04 nr. 897), sem leggur bann við því að veita eða nýta upplýsingar um viðskiptavinum sem leynt eiga að fara og mælir fyrir um undantekningar frá þagnarskyldu.; og grein 3-4 í *Lov om finansieringsvirksomhet og finansinstitutioner* (Lov 1988-06-10-40) með síðari breytingum, en orðalag í íslenska ákvæðisins svipar til hins norska.

¹¹ Sjá frekar skýrslu greinarhöfundar *Bankaleynd: lagaumbverfi og framkvæmd á Íslandi og í öðrum Evrópuríkjum*. Skýrsla unnin fyrir viðskiptaráðuneyti í mars 2009.

¹² Með 110. gr. laganna er Fjármálaeftirlitinu veitt heimild til að leggja á sektir vegna brota á 58. gr. og samkvæmt 112. gr. b varðar það sektum eða fangelsi allt að tveimur árum, liggja þyngri refsing ekki við broti samkvæmt öðrum lögum, að brjóta gegn ákvæðum 58. gr.

4. Sjónumið sem byggja á fræðikerfi lögfræðinnar

Ef við beitung aðferðafræði sem tekur mið af fræðikerfi lögfræðinnar getum við byrjað á því að spyrja hvort reglurnar um trúnaðar- og þagnarskyldu fjármálastofnana séu hreinar einkaréttarlegar reglur og ef svo er, hvort sú niðurstaða hjálpar okkur við afmörkun á inntaki reglnanna.

Ef reglurnar væru að öllu leyti einkaréttarlegar reglur mætti ætla að þær væru útfærðar í lögum sem samningsbundnar reglur með samningsbundnum viðurlögum, eins og er í breskum rétti og þýskum.

Í breskum rétti byggist meginreglan um trúnaðar- og þagnarskyldu á sjónarmiðum samningaréttar þess efnis að trúnaður milli banka og viðskiptavina felist í samnings-sambandi þeirra. Þessi regla var staðfest í dómi frá 1924,¹³ sem er enn vísað til sem fordæmis um bankaleynd í Bretlandi og slær því föstu að trúnaðar- og þagnarskylda sé undirsskilin í samningssambandi aðila.

Í þýskum rétti er trúnaðar- og þagnarskylda byggð á meginreglum samningaréttar um trúnaðarsamband banka og viðskiptavina og leiðir af skyldum bankans í samnings-sambandi aðila, en ekki af lögfestum reglum um þagnarskyldu. Í þagnarskyldunni felst bann við því að veita upplýsingar um þau málefni viðskiptavina sem þeir óska eftir að fari leynt. Meginreglan um bankaleynd nær til allra banka og fjármálafyrirtækja í Þýskalandi, hvort sem þeir eru einkareknir eða reknir af hinu opinbera.¹⁴ Til viðbótar getur þagnarskylda opinberra starfsmanna komið til álitá þegar um ríkisrekna banka er að ræða og getur það í þeim tilvikum varðað refsingu að láta uppi upplýsingar, í stað þess sem almennt er, að brot á trúnaðar- og þagnarskyldu varði bótaskyldu vegna brota á samningi.

Í rétti Norðurlandanna er hins vegar, eins og hér á landi, um það að ræða að reglur, sem áður voru grundvallaðar á meginreglum á sviði samningaréttar, njóta nú ríkari verndar, sem m.a. birtist í því að trúnaðar- og þagnarskyldan er lögbundin og brot gegn ákvæðinu varðar refsiviðurlögum. Þetta skýrist líklega af tilgangi löggjafarinnar, þ.e. öðrum þæði að vernda einstaklinga í viðskiptum þeirra við fjármálafyrirtæki og má í því sambandi einnig vísa í breyttar áherslur í samningarétti.¹⁵

Sú vernd sem felst í trúnaðar- og þagnarskylduákvæðunum nær enn lengra en vernd sú sem samningalögin veita, þar sem refsíáabyrgð er lögð við broti á þagnarskyldu. Má því vísa til þeirra sjónarmiða sem einnig koma fram í frumvarpi með lögnum, þ.e. að þar sem um er að ræða málefni sem njóta verndar sem einkamálefni, komi sjónarmið til skoðunar sem dregin eru af vernd stjórnarskrárinnar á friðhelgi einkalífs. Hér leggur ríkið því skyldur á einkaaðila (fjármálafyrirtæki) til verndar öðrum einkaaðila, í samræmi við sjónarmið um jákvæðar skyldur ríkisins til að vernda réttindi þegnana.¹⁶

Það er ljóst af lýsingu á ákvæðum íslenskra laga um trúnaðar- og þagnarskyldu fjármálafyrirtækja hér að ofan að ekki er um hreinar einkaréttarlegar reglur að ræða og

¹³ *Tournier v National Provincial and Union Bank of England* [1924] 1 K.B. 461. Í málinu braut bankastarfsmaður þagnarskyldu þegar hann hringdi í vinnuveitanda stefnanda og upplýsti hann um yfirdrátt hans og skuld við bankann.

¹⁴ Inntak þagnarskyldu í þýskum rétti ræðst af samningssambandi aðila og er vilji viðskiptavinarins meginatriði sem líta þarf til. Í stöðluðum samningsskilmálum fyrir fjármálafyrirtæki er mælt fyrir um skyldu banka og fjármálafyrirtækja að veita ekki þriðja aðila upplýsingar um viðskiptasamband aðila. Viðskiptavinir geta þó samþykkt að upplýsingar séu veittar og venjubundnar undanþágur eru einnig viðurkenndar.

¹⁵ Sbr. einkum breytingar þær sem gerðar voru á 36. gr. laga nr. 7/1936, um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa á 9. áratug 20. aldar.

¹⁶ Sjá frekar umfjöllun hér síðar um lagaákvæði um persónuvernd. Hér verður þó mögulega að gera greinarmun á einkamálefnum annars vegar og fjárhagsmálefnum hins vegar, sbr. frekari umfjöllun í lokakafli greinarinnar.

eru reglurnar því dæmi um það að ekki sé alltaf hægt að skilja með óvirkum hætti á milli einkaréttarlegra reglna og allsherjarréttarlegra reglna.

Þegar réttarsamband aðila er einkaréttarlegt, eins og er um réttarsamband einstaklings og fjármálafyrirtækis, er kjarni þess þó byggt á reglum einkamálaréttar. Meginreglur um samningsfrelsi, vilja aðila samningsins, sem og efni samnings þeirra, yrði því haft til hliðsjónar við túlkun á ákvæðunum. Gera má ráð fyrir því að samningsskilmálar banka þar sem samþykki viðskiptavina er fengið til að nota eða miðla upplýsingum standist ákvæði laganna, að uppfylltum skilyrðum þeim sem 60. gr. laganna setur, og að teknu tilliti til laga um persónuvernd. Ekki virðist hafa reynt á þetta álitafni fyrir dómstólum eða Fjármálaeftirlitinu (FME) og má ætla að um þetta standi ekki verulegur ágreiningur. Ef skera þarf úr um hvort um réttmæta upplýsingagjöf er að ræða eða ekki, yrði því m.a. leitast við að leiða í ljós ætlun aðila og huglæga afstöðu þeirra, auk sjónarmiða sem byggjast á eðli máls og öllum aðstæðum.¹⁷

Svipuð sjónarmið gætu eðli málsins samkvæmt, komið til álita við samninga einkaaðila, t.d. varðandi sölu eða endurskipulagningu fyrirtækja þar sem fjármálafyrirtæki hefur hagsmuni af því að veita upplýsingar, þar sem m.a. er að finna upplýsingar um fjárhagsmálefni viðskiptavina. Verður þá að ætla að við samningsgerð sé heimilt að nota upplýsingar, sem áfram yrðu bundnar trúnaði viðtakanda, eftir nánari samkomulagi aðila, þ.e. ekki væri skilyrði að fá samþykki viðskiptavinar um einstakar upplýsingar.¹⁸ Þá hefur verið viðurkennt í réttarframkvæmd í öðrum ríkum að fjármálafyrirtæki geti með öðrum hætti, m.a. fyrir dómi, notið undantekninga frá þagnarskyldu um málefni einstakra viðskiptavina, ef réttmætir hagsmundir fjármála-fyrirtækisins krefjast þess.

Loks verður því haldið fram hér að einkaréttarlegt eðli reglna um trúnaðar- og þagnarskyldu hafi áhrif á það hvernig persónulegt gildissvið ákvæðanna verði afmarkað. Í 1. og 2. mgr. 58. gr. laga nr. 161/2002 er lögð skylda á hvern þann sem tekur að sér verk í þágu fyrirtækis, sem og þá sem veita upplýsingum sem háðar eru trúnaðar- og þagnarskyldu, enda séu þeir áminntir um þagnarskylduna. Svipuð ákvæði í dönskum rétti hafa ekki verið skýrð fyrir dómstólum, en ummæli í greinargerð benda þó til þess að miðað sé við að leggja þagnarskyldu á aðila, sem ekki eru þegar bundnir þagnarskyldu, og sem ekki falla þegar undir ákvæði laganna, en fá þó upplýsingar frá fjármálafyrirtækinu, fyrir tilstilli samnings sambands við fyrirtækið.

Verður ekki talið að ákvæðið verði túlkað svo rúmt að það taki til hvers þess sem fær í hendur efni, sem háð er trúnaðar- og þagnarskyldu, eins og hugmyndir voru uppi um hér á landi, að því er varðaði notkun blaðamanna á efni sem þeir komust á snodir um. Koma þar einnig til þau sjónarmið réttarins, þegar um refsímál er að ræða, að refsheimildir í lögum séu skýrar, sbr. 69. gr. stjórnarskrárinnar. Verður því að telja að þegar brotið er gegn trúnaðar- og þagnarskyldu, varði það starfsmann fjármálafyrirtækis refsingu; refsíabyrgð verði hins vegar ekki lögð á viðtakanda sem nýttir upplýsingar sem heimildir við fjölmiðlun, þar sem refsing er ekki ótvírætt lögð við slíkra háttsemi í ákvæðum laga nr. 161/2002.¹⁹ Önnur ákvæði laga geta þó komið til skoðunar um þetta efni.

¹⁷ Sjá til hliðsjónar *dóm Hæstaréttar frá 10. desember 2009 í máli nr. 357/2009*, sem fjallað er um hér að framan.

¹⁸ Sbr. til hliðsjónar niðurstöðu danska fjármálaeftirlitsins í ákvörðun 2005-07-05 (þar sem reyndi á sölu lánabókar frá einu fjármálafyrirtæki til annars og var nauðsynlegur þáttur í samningsgerðinni að veita upplýsingar um lánin). Sjá tilvísun í Karnov 2009 (nóta 421).

¹⁹ Ekki er ástæða til að fjalla um þetta frekar hér, en þó má benda á að löggjöf sem legði óvirkða refsíabyrgð á blaðamenn, í tilvikum sem þessum, myndi að öllum líkindum ekki samrýmast þeim kröfum sem tjáningarfrelsisákvæði stjórnarskrárinnar, 73. gr., gerir, þ.e. að takmarkanir á tjáningarfrelsi séu nauðsynlegar í lýðfrjálsu samfélagi og gæti meðalhófs. Á árinu 2009 vísaði settur ríkissaksóknari frá kærnum Fjármálaeftirlitsins á hendur tilteknu fjölmiðlafólki, fyrir brot á ákvæðum 58. gr. laga nr. 161/2002, en dómstólar hafa ekki skorið úr því álitafni hvort 2. mgr. 58. gr. laga nr. 161/2002 nær til tilvika sem þessara.

5. Íslenskar réttarreglur um bankaleynd og reglur um persónuvernd

5.1 Skörun reglna um bankaleynd og reglna um persónuvernd

Í lögum nr. 77/2000, um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga, er fjallað um vinnslu persónuupplýsinga, en það eru allar persónugreindar eða persónugreinanlegar upplýsingar um hinn skráða. Þessar reglur tilheyra ótvírætt allsherjarrétti. Hér er stuðlað að vernd einstaklinga bæði gegn upplýsingaöflun ríkisins um einkamálefni manna og sambærilegri upplýsingasöfun og vinnslu annarra einkaaðila. Eins og fram kemur í greinargerð með frumvarpi því sem varð að lögum nr. 77/2000 felst í reglunum útfærsla á reglum um friðhelgi einkalífs, sem varið er í 71. gr. Stjórnarskrárinnar og eru þessar reglur einnig dæmi um jákvæðar skyldur ríkis til að standa vörð um réttindi einstaklinga, umfram þá skyldu sem stjórnarskrárákvæði leggja á handhafa ríkisvalds að forðast afskipti af einkamálefnum manna.

Reglur um persónuvernd hafa verið samræmdar innan Evrópusambandsins (ESB), í tilskipun 95/46/EB, en reglur þeirrar tilskipunar hafa verið teknar upp í EES-samninginn og innleiddar hér á landi með áðurgreindum lögum. Reglur um persónuvernd varða fyrst og fremst meðferð upplýsinga og hátt á skráningu þeirra, þannig að gæði skráningar, réttindi einstaklinga og eftirlit með starfsemi ábyrgðaraðila sé tryggt. Að því marki sem þær varða heimild til skráningar, sem og heimild til afhendingar til þriðju aðila þeirra upplýsinga sem skráðar eru, geta reglurnar skarast við reglur um þagnarskyldu fjármálfyrirtækja, en svo þarf þó ekki að vera.

Rafræn skráning á upplýsingum, er ekki leyfisskyld, skv. 33. gr. laganna og er því skráningarkerfi banka ekki leyfisskyld skv. 33. gr. Öll vinnsla persónuupplýsinga sem fellur undir lögina er hins vegar tilkynningarskyld til Persónuverndar, skv. 31. gr. laganna og ber fjármálfyrirtækjum því að tilkynna Persónuvernd um þá starfsemi sína. Samþykkis einstaklings fyrir vinnslu er krafist, sbr. 8. gr. laganna, og er kröfum um samþykki fyrir skráningu persónuupplýsinga og miðlun upplýsinga til annarra, sem undanþágu frá trúnaðar- og þagnarskyldu, oft slegið saman á stöðluðum formum fjármálfyrirtækja, þar sem viðskiptavinur skrifar undir.²⁰

Reglur um trúnaðar- og þagnarskyldu fjármálfyrirtækja eru sérreglur gagnvart reglum um persónuvernd. Eru reglur um trúnaðar- og þagnarskyldu rýmri, m.a. að því er tekur til lögaðila, en ákvæði laga nr. 77/2000 eru fyrst og fremst miðuð við einstaklinga.²¹ Í sumum tilvikum falla álitafæni þó eingöngu undir ákvæði laga um persónuvernd, s.s. ef starfsmenn banka fletta upp upplýsingum um einstaka viðskiptavini, án þess að það tengist sérstaklega starfssviði þeirra eða verkefni. Ef upplýsingunum er ekki miðlað til annarra fellur slík framkvæmd ekki undir ákvæði laga nr. 161/2002, þar sem ákvæðið tekur aðeins til þess að starfsmenn fjármálfyrirtækis veiti öðrum upplýsingar um einkamálefni viðskiptavinar. Hér reynir hins vegar á reglur um meðferð persónuupplýsinga og innra eftirlit þess aðila sem vinnur slíkar upplýsingar.

²⁰ Sem dæmi má benda á staðlað eyðublað íslensks banka: „Samþykki til vinnslu upplýsinga“ – „Samþykki samkvæmt þessu umbóði uppfyllir áskilnað um ótvírætt samþykki skv. lögum nr. 161/2002 um fjármálfyrirtæki og lögum nr. 77/2000 um persónuvernd.

²¹ Lög nr. 77/2000 taka að nokkru leyti til upplýsinga um lögaðila og í 45. gr. laganna er reglugerðarheimild til að safna upplýsingum sem varða fjárhagsmálefni og lánstraust fyrirtækja og annarra lögaðila. Er slík starfsemi leyfisskyld. Um þessa starfsemi gildir reglugerð nr. 246/2001 um söfnun og miðlun upplýsinga um fjárhagsmálefni og lánstraust. Reglugerðin á aðeins við um slíkar fjárhagsupplýsingastofur, en ekki um vinnslu einstakra banka eða fjármálfyrirtækja á upplýsingum til eigin nota. Miðlun banka og fjármálastofnana til fjárhagsupplýsingastofa, ef um það er að ræða, fer þá eftir reglum um trúnaðar- og þagnarskyldu, og byggist á samþykki viðskiptavina. Aldrei er heimilt að vinna með viðkvæmar persónuupplýsingar, sbr. 3. gr. í reglugerð nr. 246/2001. Eins og fram kom í úrskurði stjórnar Persónuverndar frá 22. júní 2010 í máli *V gegn Creditinfo-Lánstrausti*, ber ábyrgðaraðili (hér aðili sem vann og miðlaði áhættumati um einstaklinga) ábyrgð á því að samþykki viðkomandi liggi fyrir, áður en vinnsla fer fram.

6. Lögbundnar takmarkanir á trúnaðar- og þagnarskyldu

6.1 Ákvæði íslenskra laga

Í íslenskum rétti hefur orðið sambærileg þróun og í öðrum ríkjum, innan og utan ESB, sem lýsir sér í auknum lögbundnum takmörkunum á trúnaðar- og þagnarskyldu fjármálafyrirtækja í þágu ýmissa almannahagsmuna. Hefur þessi breyting á reglum um þagnarskyldu kallað á athugasemdir á borð við þær að sífellt sé gengið nær kjarna þeirrar verndar sem reglurnar veita, þannig að reglurnar séu allt að því marklausar. Á hinn bóginn hefur það verið viðurkennt að breytt starfsumhverfi fjármálastofnana, einkum aukin alþjóðavæðing, kalli á frekari upplýsingaöflun í þágu opinbers eftirlits, t.d. fjármálaeftirlits, samkeppniseftirlits, skatteftirlits, réttarvörslu og baráttu gegn alþjóðlegri glæpastarfsemi, s.s. peninggaþvætti.²² Er enginn vafi á því að í flestum vestrænum ríkjum, og víðar, eru viðamiklar takmarkanir viðurkenndar á trúnaðar- og þagnarskyldu fjármálafyrirtækja. Er það einkum í ríkjum eins og Lúxemborg, Sviss og Liechtenstein, sem löngum hafa verið þekkt fyrir ríka bankaleynd, sem ákvæði laga um trúnaðar- og þagnarskyldu eru túlkuð þannig að þau veiti ríka vernd gegn miðlun upplýsinga, oft með vísan til sjónarmiða sem byggja á grundvallarregum um friðhelgi einkalífs. Þá hafa sömu ríki verið treg til að gangast undir þjóðréttarlegar skuldbindingar um skipti á upplýsingum eða alþjóðlega samvinnu til að koma í veg fyrir skattsvik.²³

Hér á eftir verður gefið stutt yfirlit yfir þau ákvæði íslenskra laga sem mæla fyrir um lögbundnar takmarkanir á þagnarskyldu fjármálafyrirtækja.

6.1.1 Fjármálaeftirlit

Um fjármálaeftirlit er fjallað í lögum nr. 87/1998, um opinbert eftirlit með fjámálastarfsemi, auk þess sem ýmis ákvæði laga nr. 161/2002, um fjármálafyrirtæki afmarka hlutverk Fjármálaeftirlitsins (FME) og þar með heimildir þess til eftirlits, sbr. einkum ákvæði XIII. kafla þeirra laga um almennar eftirlitsheimildir.

Í 3. mgr. 9. gr. fyrrgreindu laganna, með síðari breytingum kemur fram eftirfarandi viðmið um skyldu einstaklinga og lögaðila til að láta FME í té upplýsingar:

Í tengslum við eftirlit og athuganir mála samkvæmt ákvæðum sérlaga er einstaklingum og lögaðilum skylt að láta Fjármálaeftirlitinu í té allar upplýsingar og gögn sem það telur nauðsynleg. Skiptir ekki máli í því sambandi hvort upplýsingarnar varða þann aðila sem beiðninni er beint til eða þau skipti annarra aðila við hann er hann getur veitt upplýsingar um og varða athuganir og eftirlit Fjármálaeftirlitsins. Lagaákvæði um þagnarskyldu takmarka ekki skyldu til þess að veita upplýsingar og aðgang að gögnum. [...]

Þótt eftirlit með fjármálafyrirtækjum miðist fyrst og fremst við starfsemi fjármálafyrirtækja, og leiði því ekki sjálfkrafa til þess að upplýsingar um einstaka viðskiptavinum þeirra séu nauðsynlegar í þágu eftirlits, getur þó til þess komið og kallað sé eftir slíkum upplýsingum og er ljóst að þagnarskylda vikur fyrir heimildum FME til eftirlits.

Hér má sem dæmi nefna ákvæði 107. gr. laga nr. 161/2002, einkum 2. mgr. 107. gr. (upplýsingar frá eða um einstaklinga og lögaðila sem eiga eða hyggjast eignast eignarhlut í fjármálafyrirtæki) og 4. mgr. 107. gr., en með heimild í þeirri grein getur FME krafist upplýsinga, m.a. um viðskipti fjármálafyrirtækis við dóttur- og hlut-

²² F.W.F Neate: *Bank Confidentiality*. Tottel 2006, inngangur.

²³ Sjá frekar Dennis Campbell (ritstjóri): *International Bank Secrecy*. London, 1992. Í ritinu er fjallað um Luxembourg (Guy Harles, bls. 471-480), um Sviss (Hans Bollmann, bls. 663-699) og um Liechtenstein (Andreas Batliner, bls. 429-467). Ekki er fjallað hér um alþjóðlega samvinnu eða samninga sem miða að samstarfi milli ríkja til að koma í veg fyrir skattundanskot, o.fl., en samningar milli ríkja um skipti á upplýsingum eru þáttur í þeirri samvinnu.

deildarfélög þess, félög sem hafa yfirlit yfir eða eiga hlutdeild í fjármálafyrirtækinu og við önnur dóttur- og hlutdeildarfélög þeirra félaga og einstaklinga sem eiga 20% hlut eða stærri í framangreindum félögum. Í þessum tilvikum víkur þagnarskylda fjármálafyrirtækja um málefni viðskiptavina fyrir heimildum FME til að fá upplýsingar, samkvæmt skýru orðalagi 3. mgr. 9. gr. laga nr. 87/1998.

Reglur um fjármálaeftirlit eru reglur á sviði allsherjarréttar og styðjast við vernd almannahagsmuna, sem m.a. eru afmarkaðir með tilliti til stöðugleika fjármálakerfisins, nauðsyn á eftirliti með góðum viðskiptaháttum og heilbrigðri samkeppni, sem og gjaldfærni fjármálafyrirtækja. Þau meginsjónarmið sem ráða túlkun á þessu sviði eru kunnugleg úr stjórnisýslurétti. Miða verður við að ákvarðanir fjármálaeftirlits byggist á lögum, þ.e. á þeim heimildum til eftirlits sem því eru veittar; að valdi sé beitt málefnalega og gætt að meðalhófsreglu. Ef sýnt er fram á að þeim meginsjónarmiðum sé fullnægt, verður að telja litlar líkur á því að dómstólar kæmst að þeirri niðurstöðu að trúnaðar- og þagnarskylda fjármálafyrirtækja gengi framur upplýsingaskyldu sem leiðir af beinum ákvæðum laganna, m.a. með hliðsjón af úrlausnum dómstóla á sviði skatteftirlits, sem fjallað verður um hér á eftir.

Ef um sérstakar athuganir eða haldlagningu gagna er að ræða, sem er þáttur í rannsókn sakamáls eru meiri kröfur gerðar. Fjármálaeftirlitinu er þannig heimilt að gera sérstakar athuganir og leggja hald á gögn í samræmi við ákvæði laga um meðferð sakamála, enda séu ríkar ástæður til að ætla að eftirlitsskyldur aðili eða einstaklingar og lögaðilar hafi brotið gegn lögum eða reglum sem Fjármálaeftirlitinu er falið að hafa eftirlit með eða ástæða er til að ætla að athuganir eða aðgerðir Fjármálaeftirlitsins nái að öðrum kosti ekki tilætluðum árangri. Verður ákvæðum laga um meðferð sakamála þá beitt við framkvæmd.

6.1.2 Rannsókn refsiverðra brota – réttarvarsla

Lög um meðferð sakamála nr. 88/2008 gilda um rannsókn og ákæru vegna ætlaðra refsiverðra brota. Í 2. þætti, VII kafla eru ákvæði um rannsókn mála, þar sem m.a. kemur fram að fá má atbeina dómstóla ef vitni neitar að svara spurningum. Getur héraðsdómur úrskurðað um lögmæti aðgerða á rannsóknarstigi og á það við t.d. ef vitni neitar að gefa skýrslu, sem og um ágreining um lögmæti rannsóknarathafna lögreglu eða ákæranda, sbr. 102. gr., sbr. 59. gr. laganna. Það veltur því á úrskurði dómara hvort einstaklingi er skylt að bera vitni, sbr. nánar 119. gr. laganna.

Óvíst er að þau ákvæði greinarinnar sem mæla fyrir um takmarkaða vitnaskyldu²⁴ eigi við um starfsmenn fjármálafyrirtækja. Í greininni eru þær starfsstéttir tilteknar sem eru taldar vera í sérstöku trúnaðarsambandi við skjólstæðinga sína, og eru þar taldir endurskoðendur, félagsráðgjafar, lögmenn, lækningar, prestar, forstöðumenn trúfélaga, sálfræðingar eða aðrir sem viðlíka trúnaðarskylda fylgir. Verður að telja að hér sé fyrst og fremst miðað við að vikið verði frá vitnaskyldu að því er varðar persónuleg málefni, þar sem sérstök trúnaðarskylduákvæði laga eiga við, en ekki er víst að starfsmenn fjármálafyrirtækja teldust falla hér undir.

Hvað sem öðru líður getur dómari úrskurðað, skv. 3. mgr. 119. gr. laganna að ríkari hagsmunir séu af því að spurningunum verði svarað, en trúnaði haldið, fyrir utan atriði sem ákærði hefur trúað verjandi presti eða forstöðumanni trúfélags um. Þá verður einnig að gæta að ákvæði 118. gr., þess efnis að engum sé skylt að bera vitni um atriði sem geta fellt sök á viðkomandi. Loks njóta viðskiptaleyndarmál verndar samkvæmt ákvæðum 2. mgr. 118. gr. og fer það þá eftir úrskurði dómara hvort hagsmunir einstaklings af að halda þeim upplýsingum leyndum teljast ríkari en hagsmunir af vitnisburði.

²⁴ Þetta þýðir með öðrum orðum að vitni sé ekki skylt að svara spurningum um einkamálefni manna, sem háð eru trúnaði vegna sérstaks sambands aðila, eða um leyndarmál um viðskipti, sem vitnið hefur komist að í starfi sínu, sjá b. og d. lið 2. mgr. 119. gr. laganna.

6.1.3 Skattefirlit

Skattyfirvöldum eru með lögum fengnar víðtækar heimildir til að fá upplýsingar um fjárhagsmálefni einstaklinga frá bönkum og fjármálafyrirtækjum, hvort sem er almennar upplýsingar, s.s. um greidda vexti og afdregna staðgreiðslu; sem og innistæður eða inneignir í árslok,²⁵ eða eftir beiðni skattyfirvalda vegna skattlagningar eða rannsókna á skattlagningu. Ber fjármálafyrirtækjum samkvæmt greininni að upplýsa um og láta í té gögn að því marki sem þeim er unnt, sbr. 94. gr. laga nr. 90/2003.

Með nýlegum breytingum á ákvæðum 94. gr. laganna²⁶ hafa verið tekin af tvímæli um að ákvæði annarra laga um trúnaðar- og þagnarskyldu víki fyrir þessum ákvæðum. Örugg dómafordæmi eru einnig fyrir því að trúnaðar- og þagnarskylda fjármálafyrirtækja víkur fyrir þessum heimildum skattyfirvalda, sbr. einkum *Hrd. 1965, bls. 930 (mál nr. 201/1965)*.²⁷ Í dómi *Hæstaréttar frá 8. mars 2007 í máli nr. 333/2006* og dómi *Hæstaréttar frá 8. mars 2007 í máli nr. 345/2006* var deilt um heimildir ríkisskattstjóra til að krefjast upplýsinga samkvæmt 2. mgr. 92. gr. laga nr. 75/1981 um viðskipti með hlutabréf, en um var að ræða kröfu um sundurliðaðar upplýsingar á tilteknu formi frá ríkisskattstjóra. Taldi héraðsdómur að miðað við hlutverk skattyfirvalda væri tilgangur lagaheimildarinnar málefnalegur og beiting skattyfirvalda innan marka meðalhófsreglu. Þá var tekið fram að þagnarskylda samkvæmt 58. gr. laga nr. 161/2002 viki fyrir heimildum skattalaga. Niðurstaðan var staðfest í *Hæstarétti* í báðum málum, sem voru sambærileg.

Í *Hrd. 1999, bls. 3750 (mál nr. 156/1999)* var einnig staðfest að þagnarskylda viki fyrir heimildum skattyfirvalda samkvæmt 15. gr. laga nr. 94/1996 um staðgreiðslu skatts á fjármagnstekjur, sem er sambærileg við 94. gr. þágildandi laga nr. 75/1981, og mælir fyrir um skyldu allra, bæði framtalsskyldra aðila og annarra til að láta skattyfirvöldum í té allar nauðsynlegar upplýsingar og gögn er þau biðja um. Í niðurstöðu *Hæstaréttar* sagði að játa bæri skattyfirvöldum rúmar heimildir til mats um það hvenær slíkra upplýsinga sé þörf, með þeim takmörkunum að slíkt mat yrði að vera málefnalegt. Var könnun skattyfirvalda á framkvæmd laga nr. 94/1996, með samanburði á framtöldum fjármagnstekjum rúmlega 1300 skattgreiðenda og fjárhæð sem bankar og sparisjóðir höfðu reiknað saman, innan þeirra marka.²⁸

Með áðurgreindum breytingum á lögum um tekjuskatt, með lögum nr. 46/2009, voru einnig tekin upp þau nýmæli að aðilum sem eiga a.m.k. helming eignarhalds í félagi (eða fara með stjórnunarleg yfirráð) ber að veita upplýsingar um viðskipti dótturfélags eða útibús í öðrum ríkjum við aðila í lágsfattaríkjum, skv. 1. mgr. 57. gr. a laganna. Auk þess er fjármálafyrirtækjum, endurskoðendum, lögmönnum og öðrum sem sem veita skattaráðgjöf eða þjónustu, sem snertir umráð eða beina eða óbeina eignaraðild viðskiptavinanna að rekstri félaga, sjóða eða stofnana sem skráð eru erlendis eða eignir þar, skylt að láta skattyfirvöldum í té umrædda skrá er þau beiðast þess.²⁹ Víkur trúnaðar- og þagnarskylda fjármálafyrirtækja hér einnig fyrir upplýsinga-skyldu, en almennt verður að líta svo á að í þagnarskyldunni felist að hvorki skuli upplýsa um að viðskiptasamband sé til staðar, né hvers eðlis það er.

²⁵ Sjá 2. og 3. mgr. 92. gr. laga nr. 90/2003 um tekjuskatt, með síðari breytingum.

²⁶ Sjá nú 5. mgr. 94. gr. laganna, sbr. lög nr. 46/2009.

²⁷ Í málinu hafði Landsbanki neitað að svara upplýsingum ríkisskattstjóra um reikninga tiltekinna aðila, innistæður, skuldir og önnur viðskipti á þeim grundvelli að það væri óheimilt vegna ákvæða 1. mgr. 17. gr. laga nr. 11/1961 um Landsbanka Íslands, sem fjallaði um þagnarskyldu. *Hæstiréttur* staðfesti úrskurð sakadóms þess efnis að samkvæmt ákvæðum skattalaga (þáverandi 36. gr. laga nr. 90/1965) væri viðkomandi „skýlaust gert að skyldu að láta í té slíkar upplýsingar til tilekins aðilja“. Ákvæði skattalaga væru sérákvæði, sem auk þess væru yngri, og gengju framar almennu ákvæði laga um Landsbanka Íslands. Jafnframt var tekið fram í úrskurði sakadóms að það væri komið undir mati skattyfirvalda hvort þörf væri á upplýsingum og að ekki væri þörf dómsúrskurðar í hverju tilviki.

²⁸ Sjá einnig dóm *Hæstaréttar* frá 3. október 2008 í máli nr. 514/2008.

²⁹ Sjá nú 4. mgr. 94. gr. laga nr. 90/2003, sbr. lög nr. 46/2009.

6.1.4 Peningaþvætti og innherjaviðskipti

Fyrsta tilskipun Evrópusambandsins um peningaþvætti, tilskipun 91/308/EBE miðaði að því að koma í veg fyrir peningaþvætti innan innri markaðarins með því að leggja skyldur á fjármálafyrirtæki að bera kennsl á viðskiptamenn og tilkynna vísbendingar um peningaþvætti til lögbærra yfirvalda. Með peningaþvætti er átt við yfirfærslu eigna eða fjármuna sem eiga uppruna í refsiverðum brotum yfir í löglegt fjárstreymi, sbr. nákvæma skilgreiningu í 1. gr. tilskipunar 2005/60/EB. Sú tilskipun, sem er þriðja tilskipunin á þessu sviði, uppfærir fyrri tilskipanir og tekur auk þess til fjármögnunar hryðjuverka. Allar þessar tilskipanir hafa verið teknar upp í EES-samninginn, sbr. viðauka IX við EES-samninginn (fjármálaþjónusta), liðir 23-23.b.

Reglur til að koma í veg fyrir peningaþvætti fela augljóslega í sér undantekningar frá trúnaðar- og þagnarskyldu, sbr. einnig 22. gr. tilskipunarinnar. Auk þess er aðildarríkjum gert að setja á stofn eftirlitsstofnanir og skulu eftirlitsstofnanir skiptast á upplýsingum. Þessar reglur gilda í öllum ríkjum ESB og EES. Eftirlit fer eftir frekari reglum í hverju ríki um sig, en ríkjunum ber skylda til þess, skv. 37. gr. tilskipunarinnar að sjá til þess að virkt eftirlit sé haft með starfseminni og að yfirvöld hafi nægilegar valdheimildir til að krefjast allra upplýsinga sem nauðsynlegar eru.

Ákvæði þessarar tilskipana eru innleidd hér á landi með lögum nr. 64/2006 um aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka. Kemur þar skýrt fram að tilkynningar sem gefnar eru í góðri trú brjóti ekki gegn þagnarskyldu skv. öðrum lögum, sbr. 21. gr. laganna og skapi hvorki refsí- né skaðabótaskyldu. Löggin geyma frekari fyrirmæli um það hvenær tilkynna ber um viðskipti, sem ætla má að brjóti gegn lögnum til lögreglu, sbr. 17. gr. laganna, og bann við upplýsingagjöf, sem í þessu tilviki á við um það að þeim sem grunaðir séu um ólögmetna starfsemi séu ekki veittar upplýsingar, sbr. 20. gr. laganna.

Reglur um innherjaviðskipti eru settar í tilskipun 2003/6/EB, sem tekin hefur verið upp í EES-samninginn, í viðauka IX, lið 29.a. Nauðsynlegt eftirlit og rannsókn vegna ætlaðra innherjaviðskipta getur takmarkað reglur um trúnaðar- og þagnarskyldu. Reglurnar hafa verið innleiddar hér á landi með XIII. kafla laga nr. 108/2007 um verðbréfavíðskipti, auk þess sem ákvæði laga um meðferð sakamála, nr. 88/2008 geta skipt máli.

6.2 Áhrif samræmdra reglna ESB og EES á trúnaðar- og þagnarskyldu

Eins og sjá má á framangreindu yfirliti eru það fyrst og fremst takmarkanir á trúnaðar- og þagnarskyldu, á ákvæðnum sviðum, sem eru til komnar, eða verða fyrir áhrifum af lagasamræmingu innan Evrópu (ESB og EES). Þar er einkum um að ræða samræmdar reglur til að koma í veg fyrir peningaþvætti og innherjaviðskipti, og eru þær reglur, eins og aðrar reglur á sviði innri markaðarins settar með heimild í ákvæðum sem varða það markmið sambandsins að koma á og viðhalda sem virkustum innri markaði.³⁰ Reglur um vernd persónuupplýsinga eru, innan ESB, settar öðrum þræði til að auðvelda flutning slíkra upplýsinga á innri markaðinum, en einnig er það sjónarmið ráðandi að þess sé gætt að við vinnslu persónuupplýsinga í þágu yfirvalda og einkaaðila, sé ekki gengið gegn grundvallarsjónarmiðum um vernd einkalífs.³¹ Lagasamræming á sviði skattaréttar er mun styttra komin, vegna takmarkaðra valdheimilda ESB, og gætir þeirrar lagasamræmingar lítið innan EES-samningsins.³² Ekki eru að svo komnu máli

³⁰ Samræmdar reglur um peningaþvætti voru settar á grundvelli eldri ákvæða samninganna (þ.e. ákvæði 47 gr. (sem er nú, eftir breytingu 53. gr. samnings um starfsemi ESB, sbr. einnig almenna lagasamræmingarheimild í þáverandi 95. gr. (nú eftir breytingu 114.gr); reglur um innherjaviðskipti voru einnig settar á grundvelli þáverandi 95. gr.)

³¹ Reglur um persónuvernd eru settar á grundvelli almennrar lagasamræmingarheimildar (þáverandi 100. gr.a, síðar 95. gr. og nú, eftir breytingu 114. gr.)

³² Stefna ESB í skattamálum er fyrst og fremst á sviði óbeinna skatta, s.s. virðisaukaskatts. Að því er varðar beina skatta hafa samræmdar reglur ESB aðeins tekið til samvinnu yfirvalda, í tilskipun

ítarlegar heimildir til lagasamræmingar á sviði refsiréttar, né á sviði einkaréttar, þar sem reglur hvers ríkis um sig ráða ferð í meginatriðum. Inntak trúnaðar- og þagnarskyldu fjármálafyrirtækja er þannig ekki samræmd, en heimildir fjármálaeftirlits til eftirlits með fjármálafyrirtækjum og til að krefjast upplýsinga frá þeim bæði innan hvers ríkis um sig – og milli eftirlitsaðila innan EES-samningsins - hefur í auknum mæli orðið fyrir áhrifum frá samræmdum reglum ESB, sem einnig hafa verið teknar upp í EES-samninginn, einkum í tilskipun 2006/48/EB (endurbirt þriðja bankatilskipunin), sem byggir á fyrri tilskipunum, sem hafa verið teknar upp í EES-samninginn og innleiddar hér á landi. Af þessum reglum leiðir m.a. samstarf yfirvalda í aðildarríkjum og upplýsingaskipti um öll þau atriði sem auðvelda lögbundið eftirlit, skv. ákvæðum tilskipunarinnar.³³

Ekki er svigrúm til að fjalla ítarlega um áhrif reglna EES-samningsins á túlkun innlendra reglna á þessu sviði, enda um viðamiknið og nýtt svið að ræða í fræðikerfi lögfræðinnar og lögfræðilegri aðferðafræði. Reglur á þessum sviðum verður að flokka með þjóðréttarreglum, en þær eru að auki innleiddar og fá gildi sem íslenskar lagareglur, að meira eða minna leyti. Við túlkun og skýringu laga verður því að taka mið af eðli og tilgangi reglnanna, sem oft er að stuðla að því að reglur innri markaðarins nái tilgangi sínum, frekar en að svipa til lagareglna í landsrétti, sem mæla fyrir um eða banna tiltekna háttsemi. Það eru því alltaf reglur landsréttar, skýrðar til samræmis við viðeigandi ákvæð EES-réttar, sem koma til álita við úrlausn réttarágreinings.

6.3 Grunnrök þagnarskylduákvæða og áhrif þeirra

Þó að ekki sé fjallað um það sérstaklega hér leiðir það af grunnsjónarmiðum sem ákvæði um trúnaðar- og þagnarskyldu byggjast á, að þar sem takmarkanir eru gerðar á þagnarskyldu, í þágu eftirlits eða réttarvörslu, hvílir sambærileg þagnarskylda á þeim stjórnvöldum sem taka við upplýsingum.³⁴ Ekki er því um það að ræða að upplýsingar sem veittar eru, vegna takmarkana á þagnarskylduákvæðum, verði við það aðgengileg hverjum sem er³⁵ eða að hver sem er eigi rétt á að fá slíkar upplýsingar. Má hér vísa til þeirra grunnraka sem ákvæði um trúnaðar- og þagnarskyldu hvíla á, þ.e. að aðilum er almennt ekki skylt að láta af hendi upplýsingar um einkamálefni sín, nema þeir kjósi sjálfir, eða þeim sé það skylt samkvæmt tilteknum fyrirmælum. Með sama hætti er þeim sem fá slíkar upplýsingar, annað hvort vegna samningsgerðar eða samskipta aðila, eða stjórnvöld í lögbundnu hlutverki sínu, hvorki rétt né skylt að miðla þeim upplýsingum áfram, nema rök standi til þess.

Í þessu sambandi má benda á, annars vegar að samkvæmt upplýsingalögum, nr. 50/1996, þar sem mælt er fyrir um skyldu stjórnvalda til að veita einstaklingum sem þess krefjast upplýsingar og gögn í tengslum við stjórnvörslu ríkis og sveitarfélaga, viku upplýsingaskylda fyrir einkahagsmunum sem sanngjarnt er og eðlilegt er að leynt fari. Samkvæmt 5. gr. laga nr. 50/1996 taka slíkir einkahagsmunir til einka- og fjárhagsmálefna einstaklinga og myndu upplýsingar sem trúnaðar- og þagnarskylda fjármála-

77/799/EBE, sem mælir fyrir um samvinnu og upplýsingaskipti varðandi álagningu tekju- og fjármagnstekjuskatts, en tilskipunin gefur aðildarríkjum mikið svigrúm. Reglur hafa einnig verið settar um skattlagningu á sparnað í tilskipun 2003/48/EB, sem hefur það að markmiði að samræma reglur um skattlagningu fjármagnstekna þannig að þær séu skattlagðar í búseturíki einstaklings. Þessar reglur hafa ekki verið innleiddar hér á landi.

³³ Sjá m.a. 42. gr. tilskipunarinnar um samstarf eftirlitsaðila, sbr. og 44. gr. um þagnarskyldu starfsmanna eftirlitsaðila. Tilskipunin setur ekki reglur um þagnarskyldu fjármálafyrirtækjanna sjálfra, en gerir ráð fyrir því að þær séu til staðar, þó að þær reglur víki í þágu eftirlits. Sérstök upplýsingaskylda er lögð á þá sem bera ábyrgð á eftirliti með ársreikningum og samstæðureikningum um mikilvæg atriði sem varða rekstur fjármálafyrirtækja.

³⁴ Víða eru dæmi um slíka þagnarskyldu sem ekki verða rakin hér.

³⁵ Undantekningar frá þessu eru einkum ef upplýsingar koma fram m.a. við rekstur dómsmála, þar sem þær upplýsingar verða að jafnaði opinberar.

fyrirtækja tekur til því oft falla undir undantekningarákvæði upplýsingalaga, ef til þess kæmi að upplýsingalög ættu við.

Þá er rétt að benda á að með lögum nr. 135/2008 um embætti sérstaks saksóknara og lögum nr. 142/2008 um rannsókn á aðdraganda og orsökum falls íslensku bankanna 2008 og tengdra atburða, voru lögfestar sérstakar heimildir til að rannsaka atriði sem tengjast starfsemi íslenskra fjármálafyrirtækja á liðnum árum. Um sérstök og víðtæk úrræði var að ræða og fengu rannsóknaraðilar víðtækar heimildir sem ganga framfar þagnarskyldu fjármálafyrirtækja og auk þess heimildir til að birta niðurstöður sínar opinberlega. Er þar um að ræða víðtæk frávik frá ákvæðum laga um trúnaðar- og þagnarskyldu, sem helgast af þeim sérstöku aðstæðum sem uppi voru.

7. Eru reglur um trúnaðar- og þagnarskyldu leiddar af ákvæðum stjórnarskrár?

Álitaefni um inntak og réttaráhrif stjórnarskrárákvæða eru með erfidari álitaefnum. Í samhengi þessarar greinar má lýsa því vandasama álitaefni m.a. með vísan til þess að í fræðikerfi lögfræðinnar er ríkisrétturinn (stjórnskipunarréttur og stjórnsýsluréttur) hluti allsherjarréttar, þar sem hann fjallar um grunnatriði stjórnskipunarinnar. Á hinn bóginn er stjórnarskráin af sumum talin grundvöllur og grunnheimild allrar löggjafar, auk þess að vera rétt hærrí en önnur löggjöf. Koma þá upp sjónarmið um það að dómstólar meti stjórnskipulegt gildi laga og geti fellt þau úr gildi ef þau brjóta gegn stjórnarskrá.³⁶

Í íslenskum rétti hefur sú þróun sem viðurkennir vald dómstóla til að skera úr um stjórnskipulegt gildi laga verið nokkuð hröð, en á fyrri hluta síðustu aldar einkennist íslenskt réttarkerfi af meginsjónarmiðum sambærilegum við það sem gildi í rétti annarra Norðurlanda, þar sem lýðræðisrök þóttu leiða til þess að vald dómstóla til að endurskoða gerðir löggjafans var talið takmarkað. Meira bar hins vegar á því á síðari hluta aldarinnar að dómstólar vikju til hliðar lögum (eða ákvörðunum stjórnvalda) vegna þess að þau stæðust ekki gagnvart ákvæðum stjórnarskrárinnar, einkum mannréttindaákvæðum stjórnarskrárinnar.

Eins og fram er komið eiga reglur um persónuvernd og reglur um trúnaðar- og þagnarskyldu fjármálafyrirtækja um einkamálefni einstaklinga rót að rekja m.a. til stjórnarskrárákvæðis um friðhelgi einkalífs, sbr. 71. gr. stjórnarskrárinnar, eins og henni var breytt með lögum nr. 97/1995. Greinin, sem mælir fyrir um rétt til friðhelgi einkalífs, heimilis og fjölskyldu³⁷ felur í sér að einstaklingar eigi stjórnarskrárvarinn rétt á að njóta friðar um lífshætti sína og einkahagi, tilfinningalíf, samskipti og tilvinningasambönd við aðra.³⁸ Kjarni greinarinnar varðar því persónuleg málefni, þ.e. atriði sem tengjast líkamlegu og andlegu sjáfræði, sjálfsmynd, þ. á m. kynímynd og kynfrelsi og persónufrelsi almennt.³⁹

³⁶ Hér verður ekki fjallað um fræðileg álitaefni á borð við mikilvægi stjórnarskrárinnar, sem grunnheimildar réttarkerfisins (constitutionalism), en fræðilegur ágreiningur stendur um þessar áherslur, sem fara gegn flokkun réttarkerfisins í allsherjarrétt og einkarétt. Í þeirri flokkun er stjórnskipunarrétturinn undirgrein allsherjarréttar, en ekki sjálfstæð grein.

³⁷ Greinin er orðuð svo: „Allir skulu njóta friðhelgi einkalífs, heimilis og fjölskyldu./Ekki má gera líkamsrannsókn eða leit á manni, leit í húsakynnum hans eða munum, nema samkvæmt dómsúrskurði eða sérstakri lagaheimild. Það sama á við um rannsókn á skjölum og póstsendingum, símtölum og öðrum fjarskiptum, svo og hvers konar sambærilega skerðingu á einkalífi manns./Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. má með sérstakri lagaheimild takmarka á annan hátt friðhelgi einkalífs, heimilis eða fjölskyldu ef brýna nauðsyn ber til vegna réttinda annarra.“

³⁸ Björg Thorarensen: *Stjórnskipunarréttur – Mannréttindi*. Reykjavík 2008, bls. 288.

³⁹ Sama heimild þar sem einnig er vísað til inntaks 8. gr. Mannréttindasáttmála Evrópu, sem hefur áhrif á skýringu stjórnarskrárákvæðisins.

Ekki hefur verið úr því skorið að hve miklu leyti upplýsingar um fjármál fólks falla innan verndarsviðs greinarinnar. Má nefna í því sambandi að Mannréttindadómstóll Evrópu hefur aldrei fallist á það með óyggjandi hætti að réttur til að halda fjárhagslegum málefnum sínum leyndum falli undir ákvæði greinarinnar.⁴⁰ Úrlausnir íslenskra dómstóla benda heldur ekki til þess að upplýsingar um fjárhagsleg málefni falli, sem slíkar, undir ákvæði 71. gr. stjórnarskrárinnar. Í *Hrd. 1999, bls. 3750 (mál nr. 156/1999)*, sem áður er nefndur, tók Hæstiréttur á þeim röksemdum að 71. gr. stjórnarskrárinnar kæmi í veg fyrir að bankanum væri skylt að afhenda ríkisskattstjóra upplýsingar vegna skattrannsóknna. Komust bæði héraðsdómur og Hæstiréttur að þeirri niðurstöðu að ákvæði stjórnarskrárinnar stæði ekki í vegi fyrir því að lagaákvæðum um upplýsingaskyldu yrði beitt.

Í *dómi Héraðsdóms Reykjavíkur frá 3. apríl 2009 í máli nr. E-6010/2008* var fjallað um kröfu þess efnis að Skattstjóranum í Reykjavík væri óheimilt að leggja fram álagningar-skrár í samræmi við 1. mgr. 98. gr. laga nr. 90/2003, þar sem slíkt bryti í bága við rétt stefnanda til að njóta friðhelgi um einkalíf sitt samkvæmt 71. gr. Stjórnarskrárinnar. Taldi héraðsdómari að líta mætti svo á að fjárhagsupplýsingar gætu verið viðkvæmar persónuupplýsingar og birting þeirra gæti farið gegn 71. gr. Stjórnarskrárinnar, en löggjafinn hefði, í samræmi við heimildir ákvæðisins um takmörkun á réttindum í þágu annarra, ákvarðað að um lögmeata skerðingu á réttindum einstaklinga væri að ræða.

Ef við lítum enn til fræðikerfis lögfræðinnar til leiðbeiningar um úrlausn álitafna þar sem reynir á ákvæði laga um trúnaðar- og þagnarskyldu má halda því fram að við ákvörðun á réttarsamböndum aðila, sem falla undir einkarétt, fari eftir lögum sem um það gilda, þ.e. lögum nr. 161/2002, sem leggur refsiaþbyrgð við broti á trúnaðar- og þagnarskyldu, og lögum nr. 77/2000 um meðferð persónuupplýsinga. Umfram þau ákvæði koma sjónarmið um túlkun 71. gr. stjórnarskrárinnar ekki beint til skoðunar við úrlausn á réttarsambandi einkaaðila, enda eru einkaréttarleg áhrif stjórnarskrár-ákvæða að mestu bundin við þær jákvæðu skyldur sem ríkið fullnægir með laga-setningu á tilteknum sviðum og fer um réttarsamband aðila eftir þeim lögum.

Að því er varðar eftirlitsheimildir og framkvæmd fjármálaeftirlitsins reynir á réttarsamband eftirlitsaðila og fjármálafyrirtækis, sem fellur undir svið allsherjarréttar. Ekki ætti því að vera um það að ræða að fjármálafyrirtæki sinni réttargæslu fyrir einstaka viðskiptavini að því er varðar stjórnarskrárvarin réttindi þeirra til friðhelgi einkalífs, eða meint brot á slíkum réttindum, vegna upplýsingagjafar fjármálafyrirtækis, sem er í samræmi við lög.

Helst getur reynt á inntak ákvæðis 71. gr. stjórnarskrárinnar þegar um rannsóknar-heimildir skattfyrivalda er að ræða, þar sem þar reynir beint á réttarsamband opinbers aðila og einkaaðila, þ.e. ef einkaaðila er gert skylt að gefa stjórnvöldum upplýsingar um einkamálefni sín. Í þessum tilvikum hafa dómstólar fjallað um það hvort upplýsingar um fjárhagsmálefni einstaklinga njóti verndar 71. gr. stjórnarskrárinnar, þannig að byggja megi á því ákvæði beinan rétt. Hefur Hæstiréttur í einu máli komist að þeirri niðurstöðu að upplýsingar um fjárhagsmálefni, sem krafist er vegna skatteftirlits, njóti ekki verndar ákvæðisins og er það í samræmi við sjónarmið í réttarkerfum annarra Norðurlanda. Í nýlegum héraðsdómi hefur verið fallist á þau rök að opinberar upplýsingar um fjárhagsmálefni einstaklinga í álagningarskrá geti notið verndar ákvæðisins. Úrlausn Hæstaréttar liggur ekki fyrir um þá skýringu á ákvæðinu.

⁴⁰ Í *dómi Mannréttindadómstóls Evrópu í máli J.B. gegn Sviss frá 13. maí 2001* var fjallað um réttinn til að fella ekki sök á sjálfan sig í máli þar sem upplýsinga var krafist um fjárhagsleg málefni. Dómstóllinn tók fram að ekki væri tekin afstaða til álitafnis varðandi réttinn til að neita að gefa upplýsingar um persónuleg málefni. *Dómur Mannréttindadómstóls Evrópu í máli J.B. gegn Sviss frá 13. Maí 2001, mál nr. 31827/96, www.echr.coe.int.*

8. Niðurstöður

„Rétturinn er allur ein lífræn heild og á miklu stendur að menn missi ekki yfirsýnar yfir réttinn og lögfræðina.“⁴¹ Þetta þarf að hafa í huga við úrlausn margvíslegra lögfræðilegra álitaefna, m.a. þeirra sem hér hafa verið rakin.

Í greininni hef ég leitast við að skýra tilteknar reglur réttarins, þ.e. reglur sem lúta að trúnaðar- og þagnarskyldu fjármálafyrirtækja um málefni viðskiptavina þeirra, með vísan til fræðikerfis lögfræðinnar. Eins og komið hefur fram verða þær reglur sem varða trúnaðar- og þagnarskyldu fjármálafyrirtækja, og takmarkanir á þeirri þagnarskyldu, ekki flokkaðar með einföldum hætti innan fræðikerfisins, sem reglur einkaréttarlegs edlis eða reglur allsherjarréttarlegs edlis. Getur réttarágreiningur sem tengist þessum ákvæðum fallið undir mismunandi flokka fræðikerfisins; mismunandi verndarhagsmunir koma fram í þeim ákvæðum laga sem máli skipta á þessu sviði og líta þarf til meginreglna þeirra sviða sem máli skipta við úrlausn hvers máls. Er því haldið fram að þótt ekki sé hægt að flokka reglur og álitaefni sem undir þær falla með einföldum hætti, sé gagnlegt að taka mið af fræðikerfi lögfræðinnar við úrlausn réttarágreinings.

Í greininni kemur fram að kjarni reglna um trúnaðar- og þagnarskyldu fjármálafyrirtækja fellur undir svið einkaréttar, þegar um er að ræða réttarsamband banka og fjármálafyrirtækja við viðskiptavini. Hafa meginsjónarmið þess réttarsviðs því þýðingu við túlkun á inntaki ákvæðanna. Ákvæðin sæta þó einnig takmörkunum í þágu almannahagsmuna, í samræmi við lögfestar reglur þar um, og við skýringu þeirra ákvæða verður að taka mið af sjónarmiðum ríkisréttar, einkum stjórnarsýsluréttar, sem og refsiréttar og réttarfars, þegar það á við. Til skýringarauka lýsir greinin helstu ákvæðum sem gilda um trúnaðar- og þagnarskyldu fjármálafyrirtækja hér á landi, sem og takmörkunum á trúnaðar- og þagnarskyldu og áhrifum samræmdar löggjafar innan Evrópusambandsins, sem tekin hefur verið upp í EES-samninginn.

Þá er það niðurstaða greinarinnar, að þó að ákvæði laga um trúnaðar- og þagnarskyldu séu að einhverju leyti byggð á sjónarmiðum sem rekja má til stjórnarskrár-ákvæða sem vernda friðhelgi einkalífs, sé vafi um það að hve miklu leyti upplýsingar um fjárhagsleg málefni falla undir verndarsvið 71. gr. stjórnarskrárinnar, auk þess sem ákvæði stjórnarskrárinnar koma ekki alltaf til álita við úrlausn réttarágreinings á öðrum meginsviðum réttarins.

⁴¹ Ármann Snævarr: *Almenn lögfræði*, bls. 153.

Heimildir

- Ármann Snævarr: *Almenn lögfræði*. Reykjavík: Bókaútgáfa Orators, 1989.
- Björg Thorarensen: *Stjórnskipunarréttur. Mannréttindi*. Reykjavík: Bókaútgáfan Codex, 2008.
- Dennis Campbell (ritstjóri): *International Bank Secrecy*. London: Sweet & Maxwell, 1992.
- Dóra Guðmundsdóttir: *Bankaleynd: lagaumbverfi og framkvæmd á Íslandi og í öðrum Evrópuríkjum*. Skýrsla unnin fyrir viðskiptaráðuneyti í mars 2009. <http://www.efnahagsraduneyti.is/utgefing-efni/skyrslurgreinagerdir/nr/2886>
- F.W.F Neate: *Bank Confidentiality*. Tottel: Haywards Heath, 2006.
- Jens Ewald: *Retskilderne og den juridiske metode*. Jurist- og Økonomforbundets forlag, Kaupmannahöfn 1997.
- Sigurður Líndal: *Um lög og lögfræði. Grundvöllur laga – Réttarheimildir*. Hið íslenska bókmenntafélag, Reykjavík 2003.

Dómar og aðrar úrlausnir

- Hrd. 1949, bls. 427
- Hrd. 1965, bls. 930
- Hrd. 1999, bls. 3750 (mál nr. 156/1999)
- Dómur Hæstaréttar frá 8. mars 2007 í máli nr. 333/2006
- Dómur Hæstaréttar frá 8. mars 2007 í máli nr. 345/2006
- Dómur Hæstaréttar frá 3. október 2008 í máli nr. 514/2008
- Dómur Hæstaréttar frá 10. desember 2009 í máli nr. 357/2009
- Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur frá 3. apríl 2009 í máli nr. E-6010/2008
- Úrskurður Persónuverndar frá 22. júní 2010 í máli V gegn Creditinfo-Lánstrausti
- Tournier v National Provincial and Union Bank of England [1924] 1 K.B. 461
- Dómur Mannréttindadómstóls Evrópu í máli J.B. gegn Sviss frá 13. Maí 2001, mál nr. 31827/96, www.echr.coe.int.